

NADA GABOROVIC, NE SAMO JAZ. Najnovejši roman Nade Gaborovič *Ne samo jaz** predstavlja poskus avtoričinega ustvarjalnega prehajanja iz neke pretekle življenjske situacije v nove razmere sodobnega časa. Reči hočem, da pričujoče delo pomeni motivno spremembo, zakaj v nasprotju s prejšnjimi tremi knjigami, ki so bolj ali manj polne vojnih doživetij, tokrat v tekstu začutimo očitni prelom s tradicijo. Resda se avtorica tudi tu ne odreka svoji osnovni družbeni usmerjenosti, ki bi jo lahko preprosto imenovali nekakšna »skrb« za sodobnega človeka, strah za njegovo iztirjenost, plitvost, popredmetenost, nezadovoljnost, strah za vse tisto, kar danes tako pogosto imenujejo »neuresničenost svetlih ciljev, načrtov« itd. — toda povečini je vendarle tak angažma nevsiljiv in je v ospredju navzlic vsemu tista resničnost, ki je ne moremo zatajiti: tipična slovenska povprečnost, ki je malodane izkaznica vsega našega današnjega obstoja. Seveda pa je potrebno takoj povedati, da pričujoči roman ne vsebuje dimenzij, s katerimi bi adekvatno snovi avtentično prikazal to povprečnost, banalnost, izrojenost in praznost bodisi posameznika ali množice. Konflikti med osebami ali konflikti znotraj njih samih so tako nezaresni in plitvi, da jim je le težko moč verjeti; izvirajo na površini, tj. kakor umetno — vanje nismo prepričani zavoljo njihove morebitne pristnosti, pač pa iz že svoje poprejšnje zavesti, da eksistirajo in nas živijo. V bistvu pa je (ne povsem novo) osrednje navzkrižje eno samo: nesrečen zakon Janeta Sketa. Sodobna je le njegova družina, pa kajpada še ves epizodni instrumentarij z birokratskim samovoljnem Brestom, nezadovoljnimi nekdanjimi aktivisti in množico »razočaranih« žensk. Na eni strani so njihove lepe, čiste želje, na drugi pa banalna stvarnost, ki človeka vsak dan le znova vara — sreče ni. »Sreča« — sinonim za malomeščana — pa je tisto edino, za čemer se podi vsa ta srenja in za kar bi se ji očitno splačalo živeti. Družinski mir, udobje, ugled, visok družbeni položaj — to je cilj, ki bi bil vreden svojega imena, zakaj to bi najbrž bila idealna stvarnost. Avtoričin napor je, žal, preveč konkreten — najti »pot« sodobnemu človeku iz te začaranosti, če ga že ne povsem osvestiti; zato tolikokrat naletimo na Sketove pogovore o vsemogočih aktualnostih, ki se zdijo nenaravni bodisi takrat, ko razpravlja s hčerko, Vero ali s katerim od svojih znancev bodisi takrat, ko razmišlja o osamljenosti, tuilstvu ipd. Nenaravni se zdijo zato, ker se nanašajo na to iskanje poti in so pravzaprav ponovno neke vrste poceni aktivizem, ki smo ga v literaturi že premagali; po drugi strani pa je bil očitni avtoričin namen, da ne bi tvegala nikakršnega opredelovanja ali sodbe — ljubezenski trikot med Marto, Sketom in Vero ostane na koncu nerazrešen, s tem pa tudi notranja nasprotja glavnega junaka. Tako se nam vsiljuje misel, da je resnično ustvarjanje samo tisto, ki ob pisanju odmisli vse »probleme« — morda se je tedaj vendarle moč kakšnega »dotakniti«, zakaj rešiti z literaturo tako ali drugače ni mogoče nobenega.

Lahko potemtakem zaključimo, da je avtorica v okviru aktualnosti posegla po skorada ažurni snovi, toda rezultat njenega pisateljskega prizadevanja v sodobni slovenski prozi ne vzbuja posebne pozornosti; povečini je pripoved dokaj konvencionalna, povrhnja in reportažna, po drugi strani pa priostrenih situacij skoroda nikjer živo ne začutimo; od nastopajočih oseb je Marta najbolj resnična, vse druge se zapletajo v misli, ki jih ne živijo, ali pa so kot na primer Brest preveč enostransko prikazane. Roman se nam tako vnaprej na-

* Nada Gaborovič, *Ne samo jaz*. Založba Obzorja 1966.

poveduje kot splet že znanih dogodkov, ki ne pritegnejo bodisi z nepomembnostjo ali malopomembnostjo svoje vsebine. *Ne samo jaz* pomeni po vsem tem novost le znotraj pisateljičinega ustvarjalnega kroga — v tem okviru je ta novost glede na njene doslejšnje tekste vendarle kvalitetne narave.

Jože Horvat

LIKOVNA UMETNOST

MAJSKE RAZSTAVE. Bolj po naključju oziroma spet bolj ali manj zaradi dogodkov, ki ne bi smeli biti izključni razlog za prireditve večjih ali važnejših razstav, se je v mesecu maju razvilo v ljubljanskih galerijskih prostorih zanimivo zaporedje predstavnikov najstarejše, srednje in mlade domače generacije. Vsaka od teh razstav pomeni dogodek zase (z ozirom na pomen, ki naj bi ga imela v našem kulturnem življenju), medtem ko so namenji, še posebej pa čista likovna problematika skupni predvsem mladima, to je Janezu Berniku in Dragu Tršarju.

Res je torej škoda, da sta bila povod za razstavo slikarja Franceta Zupana v Mestni in slikarja Franceta Miheliča v Mali galeriji življenjska jubileja, za mlada dva pa otvoritev sedme mednarodne grafične razstave, ki pa bi ji posvetili vso pozornost prihodnjič; kot da sicer navzočnost naših likovnikov ne bi bila potrebna, kot da je občinstvo ne bi smelo čutiti! Naj ob tem opozorim še na drug problem, ki se navezuje na prejšnjega in vedno bolj vztrajno prodira na dan: za že tako skromni življenjski prostor se bojujejo vedno ista imena — v razstavnih dejavnosti pogrešamo vedno bolj in bolj svežino, tveganje in poskuse generacije, rojene v drugi polovici četrtega in v petem desetletju. Ozračje zaradi tega ni razgibano in vprašanje je, kako lahko vpliva takó pasivna kulturna klima na vsekakor nastajajoče, toda ne še predstavljene pobude v širših vrstah.

★

FRANCE ZUPAN. Retrospektiva slikarja, ki ga pozna občinstvo (čeprav ne sedanji mladi rod) že več kot šestdeset let, kolikor je minilo od njegove udeležbe na prvi razstavi, pomeni ne glede na nujni izbor široko prehojeno pot. Ob Zupanovih oljih, temperah in gvaših bi dodal še to, da so pot tudi že uhodili na eni strani naši vodilni impresionisti, na drugi pa predstavniki predvojnega ekspresionizma. Zupan je bil sopotnik bolj prvih kot drugih; barvna skala prvih je dala tudi nadaljnjo osnovo njegovemu, recimo barvitemu realizmu, ki se razvija še v današnjem času brez večjih pretresov in v motiviki bolj ali manj nedotaknjene narave, v zanesenem razpoloženjskem občutju, precej drugačnem, kot ga narekuje moderni čas. Racionalne komponente, ki je čustvena zanesenost, izživljajoča se v barvah, vezanih na morfološke značilnosti, posnete po naravi, ne zna in ne more upoštevati.

Ob živahnem in aktivnem častitljivem jubilantu se odpira vprašanje valorizacije njegove generacije, pa čeprav gre samo za tako imenovane sopotnike.

★